

REGIMEN MENSÆ
HONORABILE,

Nemo Cibum capiat donec Benedictio fiat.

Dum manducatis.

Vultus hilares habea.
Sed cultello capias
Quod edendum sit ne petas.
Non depositum capias.
Rixas & murmura fugias.
Manibus erectis sedes.
Mappam mundam teneas.
Ne scalpatis caveas.
Alijs partem tribuas.
Mortuus non rejicias.
Medicum sed crebro bibis.
Grates DEO per Christum referas.

tit

Privetur Mensa qui spreverit hæc Documenta.

REGIMEN MENSÆ
HONORABILE,

Nemo Cibum capiat donec Benedictio fiat.

Dum manducatis.

Vultus hilares habea.
Sed cultello capias
Quod edendum sit ne petas.
Non depositum capias.
Rixas & murmura lugias.
Manibus erectis sedes.
Mappam mundam teneas.
Ne scalpatis caveas.
Alijs partem tribuas.
Mortuus non rejicias.
Medicum sed crebro bibis.
Grates DEO per Christum referas.

tit

Privetur Mensa qui spreverit hæc Documenta.

DIONYSII CATONIS
DISTICHA
DE MORIBUS
AD FILIUM.

Recognita de novo ad Metamorpho-
sin & castigationes JOSE-
PHI SCALIGERI.

à J. R.

In usum Scholarum.

*Illis qua cecinit Themis, aut Tymbram Apollo,
Non canit hicce catus deteriora Cato.*

GLASGOW,
Ex Typis Roberti Sanders, Unius & Typo-
graphis Regio, Anno Dom, 1693.

Wing C1510

P R Æ F A T I O.

3

Cum brevissimis Præceptis.

QUum animadverterem quàm plurimos homines graviter errare in via morum, succurrendum & consulendum eorum opinioni existis-
mavi maximè, ut gloriôsè viverent, & honorem
contingerent. Nunc, te fili charissime, docebo,
quo pacto mores animi tui componas. Igitur
præcepta mea ita legito, ut intelligas; legere enim,
& non intelligere negligere est.

ITaque Deo supplica. In iudicium adesto.

Parentes ama, Convivare raro.

Cognatos cole. Quod satis est dormi.

Magistrum metus. Jusjurandum serva.

Datum serva. Vinum te tempera.

Fortè te para. Pugna pro patriâ.

Cum bonis ambula. Nil temerè credideris.

Ad consiliû ne accesseris. Tu te consule.

ris antequam voceris. Meretricem fuge.

Mundus esto. Literas discere.

Saluta libenter. Nihil mentiri debes.

Majori cede. Bonis benefacito.

Minori parce. Maledictus ne esto.

Rem tuam custodi. Exultationem retine.

Verecundiam serva. Equum judica.

Diligentiam adhibe. Parentes patientiâ vinde.

Libros lege. Beneficij accepti memor.

Quæ legeris memento. Ad prædium statito. (esto

Familiam cura. Consultus esto.

Blandus esto. Utere virtute.

Iraisci ab re noli. Incontinentiam tempera.

Neminem irriseris. Trocho luda.

Miserum ne irriseris. Aleas fuge. (feceris.

Mutuum dato. Nihil ex arbitrio vitium.

Cui des, videto. Minore te ne contempseris.

A.

Aliena

CATONIS

*A*liena concupiscere noli. Pauca in convivio loquere
 Conjugem ama, Illud stude, quod justum
 Liberos erudi. (toleris, est,
 Patere legem quam ipse, Amorem libenter ferto.

DISTICHORUM DE MORIBUS, LIBER I.

Dei cultus precipuus.

SI Deus est animus, nobis ut carmina dicant,
 Hic tibi precipue, sit pura mente colendus.
Somnolentia vitanda.

Plus vigila semper, nec somno deditus esto;
 Nam diuturna quies vitijis alimenta ministrat,
Cobibenda lingua.

Virtutem primam esse puta compescere linguam;
 Proximus ille Deo, qui scit ratione tacere,
Sibi ipsi conveniendum.

Sperne repugnando tibi tu contrarius esse;
 Conveniet nulli, qui secum dissidet ipse.
Nemo temere culpandus.

Si vitam inspicias hominum, si deniq; mores,
 Cum culpes alios, nemo sine crimine vivit,
Utilitas divitijs anteposenda.

Que noctura tenes, quamvis sit obara relinque;
 Utilitas opibus preponi tempore debet.
Mores pro tempore mutandi.

Constans aut levis, sicuti res postulat, esto;
 Temporibus mores sapiens sine crimine mutat,
Uxori non semper assentiendum.

Nil temere uxori de servis crede querenti;
 Sape etenim mulier, quem conjunx diligit, odit.
Instandum correctioni amici.

Comq; mones aliquem, nec se velit ipse moneri;
 Si tibi sit obarus, noli desistere ceptis.

LIBER I.

Stulti verbis non vincuntur.

Contra verbosus noli contendere verbis:
Sermo datur cunctis animi sapientia paucis.

Amicus sibi quisq, primus.

Dilige sic alios, ut sis tibi charus amicus:
Sic bonus esto bonis, ne te mala damna sequantur.

Rumores spargere vitium.

Rumores fuge, ne incipias novus auctor haberi:
Nam nulli tacuisse nocet, nocet esse loquacem.

Fides aliena non promittenda.

Rem tibi promissam certo promittere noli:
Rara fides ideo est, qui multi multa loquantur.

Judex quisque sui.

Cum te aliquis laudat, judex tuus esse memento:
Plus alijs de te, quam tu tibi credere noli.

Beneficiorum ratio.

Officium alterius multis narrare memento:
Atq; alijs cum tu benefeceris, ipse sileto.

Senio bene gesta referenda.

Multorum cum facta senex & dicta recenses:
Fac tibi succurrant juvenis quæ feceris ipse.

Suspicionis labe.

Ne cures, si quis tacito sermone loquatur:
Conscius ipse sibi de se putat omnia dici.

In prosperis de adversis cogitandum.

Cum fueris foelix, quæ sunt adversa caveto:
Non eodem cursu respondent ultima primis.

Mors alterius non speranda.

Cum dubia & fragilis sit nobis vita tributa,
In morte alterius spem tu tibi ponere noli.

Amicus in dono estimandus.

Exiguam munus cum dat tibi pauper amicus,
Accipito placidè plenè & laudare memento.

Paupertatis tollerantia.

Infantem nudum cum te natura creârit:
Paupertatis onus patienter ferre memento.

Mors non est formidanda.

Ne timeas illam, quæ vitæ est ultima finis,
Qui mortem metuit, quod vivit perdit id ipsum.

Amicorum ingratitude fugienda.

Si tibi pro meritis nemo responder amicus,
Incusare Deum noli, sed te ipse coërce.

Frugalitas.

Ne tibi quid desit, quæsitis utere parce :
Utque quod est serves, semper tibi deesse putato.

Promissio iterata est molesta.

Quod præstare potes, ne bis promiseris ulli :
Ne sis ventosus, dum vis bonus ipse videri.

Artis arte deludendo.

Qui simulat verbis, nec corde est fidus amicus,
Tu quoq, fac simile : sic ars deluditur arte.

Blandiloquentia suspecta.

Noli homines blando nimium sermone probare,
Fillula dulcè canit, volucrem dū decipit suceps.

Liberi artibus instruendi.

Cum tibi sint nati, nec opes, tunc artibus illos
Instrue quò possint inopem defendere vitam.

Res quomodo æstimanda.

Quod vile est carum : quod carum est vile putato :
Sic tibi nec cupidus, nec avarus habebereis ulli.

Culpata non facienda.

Quæ culpæ soles, ea tu ne feceris ipse,
Turpe est doctori cum culpa redarguit ipsum.

Concedenda petenda.

(Num,

Quod iustum est petito, vel quod videatur bone-
Nam stultum est petere id, quod possit jure negari,

Nota ignotis non commutanda.

Ignotum tibi tu noli præponere notis,
Cognita iudicio constat incognita casu.

Dies quisque supremus putandus.

Cum dubia in certis versetur vita periclis,
Pro lucro tibi pone diem, quicumque laboras.

Obsecro

LIBER II.

Obsecundandum amicis.

Vincere cum possis interdum cede sodali:
Obsequio quoniam dulces retinentur amici.

Amicitie mutus officio.

Ne dubites, cum magna petas impendere parva:
His etenim rebus conjungit gratia charas.

Amicitia rixas odit.

Litem inferre cave cum quo tibi gratia juncta est,
Ira odium generat, concordia nutrit amorem.

Cassigatio sine ira.

Servorum ob culpam, cum te dolor urget in iram
Ipse tibi moderare, tuis ut parcere possis.

Patientia vince.

Quem sperare potes interdum vince ferendo,
Maxima enim morum semper patientia virtus.

Quaesita sunt servanda.

Conserva potius, quae sunt jam parva labore:
Cum labor in damno est crescit mortalis egestas.

Consulendum sibi imprimis.

Dapsilis interdum notis, & charus amicis,
Cum fueris foelix, semper tibi proximus esto.

LIBER II. PRÆFATIO.

Telluris si forte velis cognoscere cultus,
Virgiliū legito: quod si magis nosse laboras.
Herbarum vires: Macer has tibi carmine dicet,
Corporis ut cunctos possis depellere morbos.
Si Romana cupis & civica noscere bella,
Lucanum quaeras, qui Martis praelia dixit:
Si quis amare velis, vel discere amare legendo,
Nasonem petito: Sin autem cura tibi haec est
Ut sapiens vivas, audi, quod discere possis.
Per quæ semotum vitæ traductur ævum.
Ergo ades, & quæ sit sapientia, discas legendo.

De omnibus bene merendum.

Si potes ignotis etiam prodesse memento:
Utilius regno est meritis acquirere amicos.

Arcana non scrutanda.

Mitte arcana Dei, Coelumq; inquirere quid sit;
Cum sis mortalis, quæ sunt mortalia cura.

Mortis timor gaudia pellit.

Linq; metum leti; nã stultũ est tempore in omni,
Dum mortem meluis, amittere gaudia vitæ.

Iracundia arrendo.

Iratus de re incertâ contendere noli:
Impedit ira animum ne possit cernere verum.

Expendendum ubi est opus.

Fac sumptum propitiũ cũ res deliderat ipsa: (res
Dandũ etenim est aliquid cũ tempus postulat aut
Fortuna modico iuxtor.

Quod nimium est fugito parvo gaudere memento,
Tota magis est puppis, modico quæ flumine fertur.

Occulta vitia reticendo.

Quod pudeat socios, prudens celare memento,
Ne plures culpent id quod tibi displicet uri.

Occulta tandem revelantur.

Nolo putes pravos homines peccata lucrari:
Temporibus peccata latent, sed tempore patent.

Imbecillitas virtute compensatur.

Corporis exigui vires contemnere noli;
Consilio pollet, cui vim natura negavit.

Cedendum potiori ad tempus.

Quem sciẽris non esse parem tibi tempore cede;
Victorem à victo superari sæpẽ videmus.

Rixandum cum familiaribus non esse.

Adversus nram noli contendere verbis:
Lis minimis verbis interdum maxima crescit.

Fortuna non querenda sorte.

Quid Deus intendat noli perquirere sorte:
Quid statuat de te, sine te deliberat ipse.

Luxus odium generat.

Invidiam nimio cultu vitare memento:
Quæ si non lædit, tamen hanc sufferre molestã est.

Avianus

LIBER II.

9

Animus non deponendus ob iniquū iudiciū.

Esto animo forti, cum sis damnatus inique;

Nemo diu gaudet, qui iudice virget iniquo.

Reconciliatis sis non reficienda.

Litis præterita noli maledicta referre;

Post inimicitias iram meminisse malorum est.

Te ipsum neq; lauda neq; culpa.

Necte collaudes, necte culpaveris ipse;

Hoc faciunt stulti, quos gloria vexat inanis.

Parimonia.

Utere quæ sitis parce cum sumptus abundat;

Labitur exiguo quod partum est tempore longo.

Supercilium nonnunquam deponendum.

Inspiciens esto, cum tempus potulat, aut res:

Stultitiam simulare loco prudentia summa est.

Neq; prodigus, neq; avarus.

Luxuriam fugito, simul & vitare memento

Crimen avaritiæ: nam sunt contraria famæ.

Loquaci parum credendum.

Noli tu quædam referenti credere semper,

Exigua ijs tribuenda fides qui multa loquuntur.

Ebrius vinum non accuset.

Quod potu peccas ignoscere tu tibi noli;

Nam nolle crimen vini est, sed culpa bibentis.

Amicis consilia credendo.

Consilium arcanum tacito committe sodali;

Corporis auxilium medico committe fidei.

Successus malorum ne te offendant.

Indignos noli successus ferre molestè:

Indulget fortu na malis, ut lædere possit.

Futuros casus providendos.

Prospice, qui veniunt, hos casus esse ferendos,

Nam lævius lædit quicquid prævidimus ante.

Animus in adversis spe fovendus.

Rebus in adversis animum submittere noli, (quit,

Spem retine: spes una hominē nec morte relin-

Oppor-

Opportunitas cum contingit tenenda.

Rem tibi quam nosces aptam, dimittere noli:
 Fronte capillata, post est occasio calva.

Fortuna ex praeiis colligenda. (detor:

Quod sequitur specta, quodq; imminet ante vi:
 Illum imitare Deum qui partem spectat utramque

Vitæ ratio habenda.

Fortius ut valeas, interdum parcius esto,
 Pauca voluptati debentur plura saluti.

Multitudini cedendum.

Judicium populi nunquam contempseris unus,
 Ne nulli placeas dum vis contempere multos,

Vakudo curanda.

Sit tibi præcipue, quod primum est, cura salutis:
 Tempora ne culpes: cum sis tibi causa doloris.

Non obscuram somnia.

Somnia ne cures: nam mens humana quod optat:
 Dum vigilans sperat, per somnum cernit id ipsum.

LIBER III. PRÆFATIO.

HOC quicq; cupis carmē cognoscere lector,
 Hæc præcepta feres, quæ sunt gratissima vitæ:
 Commoda multa feres, si autem spreveris illud,
 Non me scriptorem: sed te neglexeris ipse.

Dandum esse operam literis.

INfirme præceptis animam, nec discere cesses:
 Nam sine doctrinâ vita est quasi mortis imago.

Moribus captanda fama.

Fortunæ dohis semper parere memento,
 Non opibus bona fama datur, sed moribus ipsis.

Re recte agendo aliorum linguarum ne sis as.

Cum recte vives, ne cures verba malorum:
 Arbitrij nostri non est, quod quisq; loquatur.

Amici crimen celandum.

Productus testis, salvo tamen ante pudore,
 Quantumcunq; potes celato crimen amici.

Blandis

Blandiloquentia suspecta.

Sermones blandos, blasosque cavere memento:
Simplicitas veri sana est, fraus ficta loquendi.

Ignava vita fugienda.

Segnitiam fugito, quæ vitæ ignavia fertur:
Nam cum animus languet, consumit inertia corpus

Animus fessas relaxandus.

Interpone tuis interdum gaudia curis:
Ut possis animo quemvis sufferre laborem.

Malo animo neminem reprehendas.

Alterius dictum aut factum ne carperis unquam,
Exemplo simili ne te derideat alter.

Hereditas augenda.

Quod tibi fors dederit tabulis suprema notato,
Augendo serva, ne sis, quem fama loquatur.

Senectus sit munifica.

Cum tibi divitiæ superant in fine senectæ,
Munificus facito vivas, non parcus amicis.

Verba attendenda non ex loquentis.

Utile consilium dominus ne despice servi,
Nullius in usum, si prodesse tempteris unquam.

Præsenti utendum fortuna.

Rebus & in censu, si non est, quod fuit ante,
Fac vivas contentus eo, quod tempora præbent.

Uxor spe dotis non querenda.

Uxorem fuge ne ducas sub nomine dotis,
Nec retinere velis, si ceperit esse molesta.

Alicuius superi exemplo.

Multorum disce exemplo quæ facta sequaris,
Quæ fugias. Vita est nobis aliena magistra,

Nihil ultra vires.

Quod potes, id tentes: operis ne pondere pressus
Succumbat labor & frustra tentata relinquas.

Consentire videtur qui tacet.

Quod nō si haud recte factum nolito filere,
Ne videare malos imitari velle tacendo.

Rigor

Rigor favore temperandus.

Judicis auxilium sub iniqua lege rogato :
Ipse etiam leges cupiunt ut jure regantur.

Feras quæ tua culpa pateris.

Quod merito pateris patienter ferre memento :
Cumq; reus tibi sis ipsum te judice damna,

Multa legenda sed cum judicio.

Multa legas facito : perlectis perlege multa :
Nam miranda canunt, sed non credenda potest.

Modeste in convivio loquendum.

Inter convivas fac lis sermone modestus :
Ne dicare loquax, dum vis urbanus haberi.

Iracundia uxoris non formidanda.

Conjugis iratae nolito verba timere :
Nam lacrymis struit insidias dum foemina plorat.

Quæsis utendum non abusendum.

Utere quælitis, sed ne videaris abuti :
Qui sua consumunt, cum deest, aliena sequuntur.

Mors non formidanda.

Fac tibi proponas mortem non esse timendam :
Quæ bona si non est, finis tamen illa malorum est.

Uxor proba si loquax ferenda.

Uxoris linguam, si frugi est, ferre memento : (re
Namq; malum est te nolle pati, hanc non posse tace-

Pietas erga parentes.

Æquâ deligito charos pietate parentes :
Nec matrem offendas, dum vis bonus esse parenti.

LIBER IV. PRÆFATIO.

Securamq; quicumq; cupis traducere vitam,
Nec vitis harere animæ quæ moribus obsunt
Hæc præcepta tibi semper releganda memento,
Invenies aliquid, quo te nitare magistro,

Divitiarum contemptus.

Despice divitias si vis animo esse beatus,
Quas qui suspiciunt, mendicant sepe avari.
Vivere

LIBER IV.

13

Vivere ad naturam optimum.

Commoda naturæ nullo tibi tempore dēerunt :
Si contentus eo fueris, quod postulat usus.

Res ratione regenda.

Cum sis incautus, nec rem ratione gubernes :
Noli fortunam, quæ nulla est, dicere cæcam.

Amor pecunie ad usum.

Dilige denarium, sed parcè dilige formam,
Quam nemo sanctus nec honestus captat habere.

In valetudine ne opibus parcas.

Quum fueris locuples, corpus curare memento,
Æger dives habet nūmos, sed non habet ipsom.

Castigatio paterna ferenda.

Verbera cum tuleris discens aliquando magistri :
Fer patris imperium, cum verbis exit in iram.

Certa & utilia agenda.

Res age quæ profunt, rurlus vitare memento,
In quibus error inest, nec spes est certa laboris.

Libenter donandum.

Quod donare potes gratis, concede roganti :
Nam rectè fecisse boni, in parte lucrosum est.

Suspicio statim exhibenda.

Quod tibi suspectum est confestim discute quid sit,
Namq; solent primo quæ sunt neglecta, nocere.

Venus abstinencia cohibenda.

Cum te detineat Veneris damnosa voluptas,
Indulgere gulæ noli, qui ventris amica est.

Homo malus, fera pessima.

Cum tibi proponas animalia cuncta timere :
Unum hominem tibi præcipio plus est timendum.

Sapientia fortitudini præferenda.

Cum tibi prævalidæ fuerint in corpore vires,
Fac sapias : sic tu poteris vir fortis haberi.

Amicus cordis medicus.

Auxilium à notis petito, si fortè laboras :
Nec quisquam melior medicus, quàm fidus amicus.

SACIO

Sacrosanctum spiritus contritus.

Cum sis ipse nocens, moritur cur victima pro te?
Sulicia est morte alterius sperare salutem.

Amicus ex moribus diligendus.

Cum tibi vel socium, vel fidum quæris amicum,
Non tibi fortuna est hominis, sed vita petenda.

Avaritia vitanda.

Utere quæsitis opibus: fuge nomen avari,
Quid tibi divitiæ proficiat, si pauper abundas?

Voluptas inimica fæta.

Si famam servare cupis, dum vivis honestam,
Fac fugias animo, quæ sunt mala gaudia vite.

Senectutem delirium ne irriseris.

Cum sapias animo, noli irridere senectam,
Nam quicumque senet, sensus puerilis in illo est.

Opes fluxæ, ars perpetua.

Disce aliquid, nam cum subito fortuna recessit,
Ars remanet, vitæq; hominis non deserit usquam.

Mores ex verbis cogniti.

Perspicito tecum, tacitus quid quisq; loquatur,
Sermo etenim mores, & celat, & indicat idem.

Arts usu juvanda.

Exerce studium, quamvis præceperis artem,
Ut cura ingenium, si & manus adjuvat usum.

Vita contemptus.

Multum ne cures venturi tempora fati:
Non metuit mortem, qui seit contemnere vitam.

Discendum & docendum.

Disce, sed à doctis: indoctos ipse doceto:
Propaganda etenim rerum doctrina bonarum est.

Bibendi ratio.

Hoc bibe quod possis, si tu vis vivere sanus,
Morbi causa mali, nimia est quandoq; voluptas.

Ne damnes quod probaveris.

Laudaris quodcumq; palam quodcumq; probaris,
Hoc vide ne rursus levitatis crimine damnes.

Vivere

Vivere circumspiciat utraq; fortuna.

Tranquillis rebus quæ sunt adversa caveto,
Rursus in adversis melius sperare memento.

Studio crescit sapientia.

Discere ne cessis, cura sapientia crescit,
Rara datur longo prudentia temporis usu.

Parce laudandum.

Parce laudato, nam quem tu sepe probaris,
Una dies, qualis fuerit, monstrabit, amicus.

Discere ne pudeat.

Ne pudeat, quæ nescieris, te velle doceri:
Scire aliquid laus est: turpe est nil discere velle.

Rebus utendum ad sobrietatem.

Cum Venere & Baccho lis est sed iuncta voluptas
Quod blandum est, animo cōplectere, sed fuge lites.

Tristibus & sociis non fidendum.

Demissos animo, ac tacitos vitare memento:
Qua flumen placidum est forsitan latet altius unda.

Sors sorti conferendo.

Cum tibi displiceat rerum fortuna tuorum,
Alterius specta, quo sis discrimine peior.

Ultra vires nihil aggrediendum.

Quod potes id tenta: nam lictus carpere remis
Tutius est multo, quam velis tendere in altum.

Cum iusto iniqui non contendendum.

Contra hominem iustum pravo contendere noli,
Semper enim Deus in iustas ulciscitur iras.

Fortuna utraq; æquè ferenda.

Breptis opibus noli morere dolendo:
Sed gaude potius, tibi si contingat habere.

Ab amico quid ferendum.

Est factura gravis quæ sunt, amittere damnis:
Sunt quædam quæ ferre decet patienter amicum.

Tempori non confidendum.

Tempora longa tibi noli promittere vitæ,
Quocumq; ingrederis, sequitur mors corpus ut abris

Deus

Deus quibus placandus.

Placet Deum place, vitulum sine crescat aratro :
Ne credas placere Deum, dum cede litatur.

A potentioribus laesus dissimula.

Cede locum laesus fortunæ cede potenti,
Ludere qui potuit prodesse aliquando valebit.

Castigas teipsum.

Com quod peccaris, castiga te ipse subinde :
Vulnera dum sanas, dolor est medicina doloris.

Amicus mutatus non vituperandus.

Damnaris nunquam post longum tempus amicum.
Motavit mores, sed pignora prima memento.

Beneficiorum collatis attende.

Gratior officijs, quod sis major charior, esto :
Ne nomen subeas, quod dicitur Officiperda.

Suspicionem tolle.

Suspectus cave sis, ne sis miser omnibus horis :
Nam timidus & suspectis aptissima mors est.

Humanitas erga servos.

Cum fueris famulos proprios mercatus in usus,
Ut servos dicas, homines tamen esse memento.

Occasionem rei comoda ne pratermittas.

Quamprimum rapienda tibi est occasio prima :
Nerursus quæras quæ jam neglexeris ante.

Non lætandum de repentino obitu.

Morte repentinâ noli gaudere malorum :
Foelices obeunt, quorum sine crimine vita est.

Pauper simulatum vitat amicum.

Quum tibi sit conjux, nec res, & fama laboret :
Vitandum ducas inimicum nomen amici.

Junge Studium.

Quum tibi contingerit studia cognoscere multa,
Fac discas multa, & vites non velle doceri.

Brevitas memoria amici.

Miris verbis nudis me scribere versus :
Hæc brevis sensus fecit conjungere binos.

F I N I S.

